

# Rvačka o lepší školu

Proč rodiče volí stále zoufalejší cesty,  
jak zajistit dětem kvalitní vzdělání

PETR HORKÝ, IVANA SVOBODOVÁ, JIŘÍ NÁDOBA



*Všechny školy by měly být stejně dobré.  
(Ilustrační foto)*

# S

yn paní M. v září nastoupil do první třídy, školu má pět minut pěšky od Staroměstského náměstí. Jeho třída je určena nadaným dětem, loni proto musel projít přijímací zkouškou. Pro bystrého chlapce, který už ve třech letech dokázal číst, nebyl problém testem projít. Zápis ale připravil nezvyklou zkoušku pro jeho rodiče.

Rodina bydlí na protějším vltavském břehu, základní škola na pražském náměstí Curieových však přijímá jen děti ze spádového okrsku. Mezi ostatními se losuje a šance je malá, zvláště pokud jde o místo v elitní třídě. Paní M. však našla způsob, jak vše zařídit – stačilo synovi změnit trvalý pobyt.

Po Praze existuje řada firem, které takovou službu zajišťují. Vše se jeví legálně, adresy se mění z nejrůznějších důvodů – kvůli sídlu firmy, kvůli nároku na levnější parkování nebo právě kvůli umístění dětí do školy či školky. Český systém funguje tak, že státní školy mají povinnost spádové děti vzít a jako doklad jim stačí potvrzení o trvalém bydlišti dítěte v době zápisu. Rodičům stačí předplatit si fiktivní adresu jen na měsíc, například u firmy Simply Office v Rybné 24 za 1800 korun.

Rybná ulice je od vyhlášené školy jen pět bloků. Paní M. se tu kromě nadaného prvňáka rozhodla fiktivně ubytovat i jeho dva starší sourozence. V součtu zaplatila 5400 korun a na škole má všechny tři děti. Čistě svědomí sama před sebou nemá, ale jinak svého rozhodnutí nelituje: dětem se ve škole líbí, nejmladší syn prý po nudné školce mezi podobně disponovanými vrstevníky vyloženě rozkvetl. Už v první třídě se tu děti učí násobit a povídají si o nekonečnu.

Takzvaná spádová turistika, jak se účelovému přehlašování dětí říká, není žádnou novinkou. Zažívají ji školy po celé Praze i v dalších českých městech a praktikuje ji čím dál více rodičů. Sami před sebou se hájí tím, že kvalita státních škol ve zdejším systému je velmi nevyrovnaná a oni přece logicky chtějí pro své děti to nejlepší. Vzdělávací experti však upozorňují, že rostoucí vyběravost vede k dalšímu prohlubování rozdílů mezi školami, což je v důsledku špatné pro celou společnost.

## Jdete přes zásady

„Bylo to morální dilema. Jsme zásadová rodina, věříme, že pravidla se nemají obcházet. Ale když člověk vidí, že spádová škola nenabízí přesně to, co dítě potřebuje, jde se přes zásady,“ říká žena, která si z pochopitelných důvodů přeje zůstat v anonymitě. Rozhodující okolností, jež rodinu



Billa, nebo Kaufland? (Zbyněk Kundrum, Olomouc)



FOTO MILAN JAROS



Příště až po slosování? (Ilustrační foto, ZŠ Mozartova, Olomouc)

presvědčila, prý nakonec byla zkušenost se starším synem, který byl také mimořádně nadaný a kvůli své odlišnosti se ve staré škole stal terčem šikany. „Byla jsem rozhodnutá, že to už nechci opakovat, ta šikana tehdy zasáhla celou rodinu,“ vzpomíná M.

Ředitelka staroměstské školy Tereza Martínková se v posledních letech s podobnými případy „setkává a potýká“ pravidelně. Každý rok se jí hlásí několik dětí, které mají trvalé bydliště v Rybné 24 nebo na jiných známých virtuálních adresách. „Že tam nebydlí, poznáme tak, že měsíc po zápisu už mají adresu zase u svých rodičů,“ říká ředitelka. První případ se podle ní objevil před pěti lety a od té doby se to děje stále častěji, aktuálně v pěti až deseti případech každý rok.

Zmíněná praxe se jí nelíbí. „Představte si rodinu, která by k nám chtěla chodit, bydlí blízko, ale na straně ulice, která už není spádová k naší škole. Jejich dítě se k nám nedostane, protože si tu někdo jiný koupí trvalé bydliště za peníze,“ říká ředitelka, ale s tím, že neví, co proti fixlování dělat. A tak spádové

děti přijímá a z ostatních losuje.

## Žádné štráchy

Jinde se losuje už i mezi spádovými, nebo se k tomu schyluje. Dlouholetý ředitel olomoucké školy v Mozartově ulici Zbyněk Kundrum o svém ústavu mluví jako o „nejhezčím v republice“. Vřelé prostředí, mladý zapálený kolektiv a blízkost fakultní nemocnice plné náročných rodičů zvedají poptávku do čím dál větších výšin. Do stejné budovy je teď vměstnáno o polovinu víc dětí než před dvaceti lety. Kundrum bez okolků přiznává, že ti, kdo si nezařídí spá-

dovost, nemají šanci. Škola pojme každý rok 60 prvňáků, přihlášek je ale posledních deset let od 90 do 140. „Stalo se nám, že přijel rodič, vytáhl mapu a chtěl vědět, kde si koupit dům,“ vypráví Kundrum. Stěhování – ať už fiktivní nebo reálné – však bere s pochopením jako věc rodičů a jako přirozenou touhu vybrat si pro sebe to pravé, „tak jako někdo jde nakupovat do Billy a jiný do Kauflandu“. Město, škola ani úřady podle ředitele účelovou změnu adresy nijak nepotírají. Stačí si opatřit potvrzení od někoho z lokality, že dítě v daném místě bydlí, v evidenci obyvatel pak s vydáním razítka nejsou „žádné štráchy“.

Spádoví uchazeči se zatím do školy nakonec vždy vešli, i proto, že město populárnímú ústavu jeho okresek postupně zmenšuje. Praxe také ukazuje, že skutečný zájem je nakonec vždy nižší než ten počáteční, protože rodiče hlásí dítě na více škol. Loni už ale olomoucká škola musela dát do oficiálních regulí zápisu varování, ať rodiče počítají i s možností losu mezi spádovými. Na los nakonec nedošlo, ovšem letos – bude-li zájem dál silít – už se prý hrozba naplnit může.

Pražská škola v Londýnské ulici takto loni losem odmítla čtyři spádové děti. Jiný pražský vyhlášený ústav na Lyčkově náměstí loni pod tlakem přistěhovalců otevřel rekordních pět prvních tříd, letos už to ale z kapacitních důvodů udělat nepůjde. „I u nás to vypadá na losování mezi spádovými,“ obává se ředitel školy Jan Korda. Jeho škola je mimo jiné proslulá dlouhou tradicí inkluze a nově také dobrou integrací cizojazyčných dětí, což je služba, kvůli které se do Karlína stahuje zájem z celé metropole. Korda zvažoval, že by uchazeče podrobněji prověřoval a případně zvýhodnil děti žijící u školy prokazatelně delší dobu, ale radnice coby zřizovatel takové postupy odmítla s odůvodněním, že spádová turistika je v Praze realitou, se kterou „nelze nic dělat“.

## Jen něco normálního

Svou školu si rodiče vybírají z mnoha důvodů – jedněm vyhovuje to, že se škola soustředí na výkon, jiní preferují alternativní volnější přístup. Častým lákadlem jsou jazyky nebo vysoká úspěšnost absolventů u přijímaček na střední školy. Fiktivní stěhování ale praktikují i ti, kdo neutíkají za něčím, ale odněkud. Aneta (37) pracuje jako administrativní pracovníce v soukromé firmě a bydlí ve čtvrti přiléhající k hranici centra Brna, v níž žije hodně romských rodin. Její dcera nastupuje v září do první třídy, syna to čeká o dva roky později. Školství se tím pádem poslední rok stalo důležitým tématem hovorů s kamarády, ze kterých Anetě vzešlo jasné sdělení – do spádové školy Merhautova své děti přihlašovat nechce.

Velká škola se dvěma budovami stojí osm minut chůze od slavné vily Tugendhat, spádovost sem stahuje převážně romské děti. Ostatní se rozutečou, stejně jako to nyní plánuje Aneta. „Do té školy chodím volit,“ vypráví mladá maminka, „a vím, že to není dobrá volba. Mám v rodině učitelku, ta má v tom prostředí přehled, neudrží si tam stálý učitelský sbor a je tam hodně dětí z jiného sociálního prostředí. Tam dceru dávat nechci.“

Nehledá, jak sama říká, žádnou „top školu“, ale „normální dobrou školu“, kde se bude její dcera cítit dobře. Už ji má i vybranou, jenže vybrat si, jak známo, nestačí. „Vůbec nevím, co budu dělat, aby se tam dcera dostala, když tam nepatříme,“ říká Aneta, „napadlo mě, že by bylo ideální, kdybych mohla dát sponzorský dar, já bych za kvalitu klidně i zaplatila. Ale to se nedělá a nemůže, ani nevím, jak bych to nabídla, jak bych to řekla, aby to nevypadalo jako úplatek, a taky je to strašně elitářské. To byl špatný nápad a zavrhl jsem ho.“ Druhý plán se nabídl sám – její známý, který má v její vytoužené škole syna ve vyšším ročníku, slíbil, že by se přimluvil, aby při výběru z nespádových dětí „navíc“

padla volba na Anetinu dceru. To ovšem nemusí mít vliv, jak Aneta ví. A tak začala realizovat třetí plán: škola pořádá jednou týdně od ledna do konce března hodinu pro předškoláky nazvanou Hra na školu, kde si děti vyzkouší, jaké to je, a učitelé si zároveň udělají přehled o svých možných budoucích žácích. „Zjistila jsem, že si dělají čárky, kdo tam je, takže to třeba pomůže, budeme tam chodit dál, i když si na to musím brát částečně dovolenou,“ popisuje paní Aneta. Ani čárky nejsou žádná jistota, a tak má v záloze ještě čtvrtý plán – přihlásit dceru na chvíli k trvalému pobytu ke kamarádovi, který bydlí ve spádové ulici. „Je to amorální, já to vím, říkám si, jak k tomu přijdou ostatní děti, které tu možnost nemají, ale je to největší jistota pro dceru. Nevím, co bych jinak dělala.“ Zjistila si, že ve vyhlášené škole měly loni nespádové děti šanci „50 na 50 a to je málo“, proto na fiktivní stěhování dcery nejspíš skutečně dojde.

Zástupkyně ředitelky pro první stupeň Základní školy Merhautova Irena Binková v telefonu vypočítává, jak moc se problematika spádové školní turistiky týká její školy: spádových dětí mají v obvodu ročně zhruba 120–130, ale nastoupí jen třicítka. „Někteří ani nepřijdou k zápisu a rovnou říkají, že raději dítěti přepíšou adresu,“ vysvětluje zástupkyně ředitelky Binková. Prvňáků nakonec bývá kolem 60, ty spádové doplní většinou opět romské děti z jiných částí Brna. „Na jiných školách je nejspíš kvůli kulturní odlišnosti nechtějí, a tak přesvědčí rodiče, že u nás jim bude lépe,“ říká Binková, „tak to bohužel chodí.“

Z čísel přitom jasně plyne, že kdyby všichni spádoví prvňáci nastoupili na Merhautovu, bylo by rázem po „romské“ základce – kapacita tu odpovídá spádu, děti z menšiny by tady byla jen asi čtvrtina. Rodiče ale mají z „mixu“ obavy a podobné je to s učiteli. To školu dostává do spirály handicapů: rodičům přibývá argument, že jinde je stabilnější sbor.

### Jsmo pro profilaci

ZŠ Merhautova si svůj spádový obvod nechala už několikrát zvětšit, ale počty zapsaných dětí to nijak nezvedlo. Jiná škola v centru města, ZŠ Bakalka, která patří v Brně naopak k těm nejprestižnějším, má spádový obvod malý, nicméně stejně je plná.

Na Bakalce se angličtina učí od první třídy, devátáci jazyk podle ředitelky Yvety Gašparcové zvládají na úrovni těžších maturit. Dlouho tu platilo, že velká část míst u zápisu – kolem poloviny – byla volná pro nadané děti odkudkoli. To odpovídalo filozofii školy. Ta si podle své ředitelky zakládá na tom, že po přijetí nedělá vůči dětem „libivou politiku“ klidového režimu bez přísného známkování, ale naopak otevřeně tlačí na výkon a na to „dostat z každého osobní maximum“. Všichni v Brně prý vědí, že nejde o školu pro každého, což se také s rodiči a dětmi intenzivně probírá hned u zápisu, kde s dětmi probíhá „strukturovaný rozhovor“ a „prověření předpokladů“. Některé rodiče spádových dětí takový přístup odradí, i tak je ale škola každý rok v obležení a poptávka převyšuje kapacitu dvakrát až třikrát.

Přednost dosud měli ti, kdo u zápisu dopadli nejlépe. Koronavirus ovšem přinesl změnu. Pohovory naživo dě-



Prý nelze nic dělat. (Jan Korda, Praha 8)

lat nešlo, a tak se mezi nespádovými dětmi začalo losovat. Skalní zájemci zareagovali na hrozbu losu tím, že dětem zařídili poblíž trvalé bydliště, a tím si přijetí pojistili. Nikdo jejich postup neproveroval, ale čísla mluví jasně – počet dětí, které se u zápisu jeví jako spádové, během dvou let vyskočil ze 45 na 60.

Na pátrání, zda se někdo přistěhoval jen naoko, nemá podle ředitelky škola pravomoci, možnosti a de facto ani zájem – její filozofie stojí na excelenci, což vyžaduje mít na výběr ze širšího spektra uchazečů. „Jsou dvě cesty. Buď mějme všechny školy stejně kvalitní, anebo dovolme profilaci, ale pak je nutné zajistit, že se do vyprofilovaných škol dostanou i děti odjinud,“ shrnuje svůj přístup Gašparcová – s tím, že někdo může preferovat jazyky, někdo sport a někdo jiný informatiku, proto považuje profilaci škol ve větších městech za správnou.

V jejím případě se však může nynější trend snadno zvrtnout v to, že uchazeči budou čím dál víc nuceni fixovat s adresami, aby vůbec měli šanci uspět. Naposledy zbylo pro nespádové děti na Bakalce jen 24 míst z 84, a pokud bude spádová turistika sílit, škola se zaplní sama a nezbude jiná možnost než losovat i mezi spádovými. „Byla by to škoda,“ říká Gašparcová v obavě, že jednoho dne bude o skladbě prvňáků místo pohovoru rozhodovat náhodný výběr mezi těmi, kdo se do okolí školy třeba jen formálně přistěhují.

Brněnský magistrát s turistikou nijak aktivně nezápasí a podobné je to i v Praze. „Když jsem vstupoval do funkce, nastavil jsem si to tak, že s tím nejde nic dělat,“ shrnuje problém pražský radní pro školství Vít Šimral. Místo nahánění stěhovavých rodičů slibuje navyšovat kapacitu škol,



Nejsme pro každého. (Yveta Gašparcová, Brno)

kde je poptávka, a u ostatních posilovat to, co rodiče chtějí, jako jsou jazyky a sportovní třídy.

Jsou ale místa, kde se turistice brání. „Ředitel má možnost v rámci správného řízení o přijetí dítěte nařídít místní šetření. To znamená navštívit domácnost a zkontrolovat, zda tam dítě má kartáček a hygienické potřeby, postel, pokojíček, zkrátka že tam reálně bydlí,“ uvádí náměstek pardubického primátora Jakub Rychtecký v rámci popisu toho, jak město s přílivem virtuálních přistěhovalců z okolních obcí v posledních pěti letech bojovalo. Díky medializovanému tlaku, hrozbě pokut (uvádění nepravdivých údajů může být podle Rychteckého přestupkem s pokutou až deset tisíc korun) a nutností doložit důkazy o skutečném bydlení se turistika utlumila. Za doložení skutečného pobytu jsou v Pardubicích u zápisu body navíc, což podle Rychteckého zabírá, protože získat razítko trvalého pobytu je úředně snazší. Právně však jde podle jiných radních o spornou věc, protože školský zákon žádnou jinou podmínku než trvalý pobyt neukládá.

### Jsmo zatím v začátcích

„Určitě to vnímáme,“ říká k tématu spádové turistiky Jakub Drbohlav za ministerstvo školství, kde se jako zástupce odboru řízení regionálního školství rozdílům vzdělávací soustavy přímo věnuje. Přeběhlictví mezi spádovými okrsky neodsuzuje, bere ho jako projev něčeho hlubšího, co líčí jako „jeden z největších problémů českého vzdělávání“. A sice že rozdíly v úrovni škol jsou tu skoro největší v rámci EU a OECD a prohlubují se.

V mezinárodním měření kvality škol, známém pod zkratkou PISA, Česko opakovaně vychází jako země, kde kvalitu vzdělání až nezvykle hodně předurčuje to, v jakém koutě země se dítě narodilo a jaké má rodinné zázemí. Rozdíly se zpravidla ilustrují na datech za kraje, zjevně ale

existují i v rámci krajů a jednotlivých měst. Obojí je podle Drbohlava dlouhodobým – a svým způsobem přirozeným – důsledkem toho, že zdejší systém školství je hodně decentralizovaný a ředitelé škol v něm mají velkou autonomii. Na té se nemá nic měnit, řešením má být podpora škol, které se jeví jako slabší. „Snažíme se uchopit problém tak, abychom neomezovali ty dobré, ale aby zároveň vznikla jasná podpora pro ty, kteří ji potřebují,“ přibližuje Drbohlav.

Co bude takto obecná – byť smysluplně znějící – doktrína znamenat v praxi? „Jsme teprve v začátcích,“ uznává reformně naladěný úředník, nicméně pár konkrétních bodů vyjmenovává – připravit pro slabší školy „modelové školní vzdělávací programy“, zveřejnit učební materiály (protože ty bývají ve slabších školách důležitou oporou), odlehčit ředitelům od zbytečné administrativy (tak aby nemuseli ztrácet čas správou budov a jinými provozními starostmi) a zařídit jim víc vzdělávacích programů. Pro desetinu škol ve „znevýhodněném prostředí“ je schválen speciální balík peněz z unijního plánu obnovy, ročně má jít o půl miliardy.

Spádovou turistiku chce ministerstvo řešit především v tom smyslu, aby ubývalo škol, odkud rodiče i s trvalým bydlištěm hromadně prchají. „Trápí nás hlavně segregované školy. Máme tu zhruba stovku škol s převahou romských dětí, což je jednoznačně špatně,“ uzavírá Drbohlav. Samotné přeběhlictví, kdy se rodiče napříč městy pídí po škole, kterou považují za lepší, za tak velké téma nepovažuje. „Já to vidím tak, že rodiče musí tláčit na zřizovatele, aby i ta jejich spádová škola byla dobrá. My jako ministerstvo pro to musíme vytvořit podmínky.“ ●

**Cíl je  
neomezovat ty  
dobré a podpořit  
ty, kdo to  
potřebují.**

# Se smetánkou je to jednodušší

## S výzkumnicí Janou Strakovou o tom, proč jsou mezi českými školami tak propastné rozdíly

PETR HORKÝ

Existují data o tom, kolik rodičů před zápisem naoko mění trvalé bydliště svých dětí kvůli tomu, aby mohly chodit do jiné než spádové, tedy státem určené základní školy?

Taková data nemáme a získat je asi ani není možné. Podle mě má spíše cenu zabývat se kontextem. Proč se to děje? Co je to za fenomén?

Některé školy otevřeně mluví o tom, že rostoucí část jejich žáků je v místě školy přihlášená pouze v době zápisu, ačkoli reálně bydlí někde jinde. Například pražská základní škola Londýnská je tím známá. Kdyby to řekly všechny, tak by se to dalo spočítat...

Londýnská je výjimečná v tom, že její ředitel je otevřený, ale řada ředitelů o tom nebude chtít mluvit a budou se tvářit, že o tom nevědí. Stejně tak i zřizovatelé, tedy obce, jsou rádi, že rodiče, kteří mají potřebu pro děti získat kvalitní vzdělání, si to nějak zařídí a nebudou je obtěžovat tím podstatným. Tedy že by kladli nároky na zlepšení všech škol.

Podle ředitelů pražských škol se zdá, že fenomén sílí. Zatímco před pěti lety se na nějakou oblíbenou školu falešně přihlásilo za rok třeba jedno dítě, dnes je jich deset, jinde je to ještě výrazněji nárůst.

Kupování falešné adresy kvůli vysoce žádané škole je jen extrémní projev širšího trendu, který sledujeme už delší dobu. Jde o rostoucí potřebu rodičů vybírat si pro své děti základní školu. V letech 2009 a 2014 jsme dělali výzkum, v němž jsme pokládali rodičům otázku, zda pro své dítě základní školu vybírají, a byl tam nárůst z asi 45 procent rodičů na 65 procent. Od té doby jsme podobný výzkum nedělali, ale z rozhovorů s rodiči víme, že stále více jich základní školu pečlivě vybírá.



JANA STRAKOVÁ působí jako badatelka v Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání a přednáší na Pedagogické fakultě UK.

### Proč se to děje?

Je otázka, nakolik je to způsobené stavem škol, nebo tím, že v rodičovské komunitě narůstá potřeba své dobré rodičovství projevit tím, že si budou vybírat školu. Když se blíže podíváme, jak si rodiče vybírají, vidíme, že si nedokážou vybrat úplně dobře. Mají nějaké představy o tom, jak dobrá škola vypadá, ale nakonec se často neřídí podle svých kritérií, nýbrž podle pocitu, který ze školy mají, nebo tím, co jim řeknou kamarádi. Pověst školy v rodičovské komunitě je hrozně důležitá. Rodiče mají přitom často poměrně zmatené představy o dobré škole. Na jednu stranu nechtějí, aby byla jako ta, kam chodili oni, protože mají vzpomínky na přísné učitelky, chtějí víc přizpůsobení dětem, respektování jejich individuality a přání. Také však chtějí, aby se děti naučily to, co se naučili oni. Dají dítě do školy, kterou doporučili kamarádi, a pak zjistí, že děti neumějí moc dobře číst a počítat a že jim to vadí.

Důvody rodičů pro výběr školy jsou ale často i racionálně zdůvodněné. Když Česká školní inspekce nedávno srovnávala znalosti žáků základních škol v matematice, češtině i dalších předmětech, vyšly jí velké rozdíly mezi kraji, například Praha je na tom mnohem lépe než třeba Středočeský kraj. Z tohoto pohledu se jeví jako logické, že rodič žijící za hranicí Prahy dá své dítě do libovolné školy ve městě, protože prostě bude lepší než ta spádová venkovská.

Rozdíly mezi školami jsou samozřejmě velké, a to nejen mezi regiony, na které upozorňuje inspekce, ale i mezi školami v jednotlivých lokalitách. Podnikavé školy se snaží přilákat ty více motivované rodiče a nabízejí jim specializované služby, jako třeba lepší výuku jazyků, třídu pro nadané děti nebo pestré mimoškolní kroužky. Sem se pak stahují rodiče, kteří mají potřebu se o děti dobře postarat. Vy jste mluvil o výsledcích ve srovnávacích testech, ale pro rodiče jsou při prvotním výběru méně důležité, než jestli se škola chová vlídně a zda nabízí různé speciální služby.

### Nevybízet k výběru

Existuje nějaké srovnání základních škol, podle něhož by se mohli rodiče při svém výběru orientovat?

Jestli myslíte nějaké žebříčky, tak ty nejsou k dispozici. Máme srovnání se zahraničím, které ukazuje, že v Česku jsou velké rozdíly mezi školami z hlediska jejich výsledků a složení žáků. To je opakem toho, o co se snaží rovnostářské státy, kde jsou naopak rozdíly mezi všemi školami malé, ale jsou velké rozdíly mezi žáky uvnitř jednotlivých škol.

Proč o rozdílech mezi školami nemáme přesnější data?

Když poukážeme na to, že Ústecký a Karlovarský kraj jsou znevýhodněné a žáci tam dosahují horších výsledků, tak je to něco, co každý ví. Ale když se začneme zabývat rozdíly v rámci lokality, je to pro obce citlivé téma. Kdyby měly jako zřizovatelé škol na mysli primárně kvalitní službu pro každého, musely by se snažit pracovat na tom, aby všechny školy byly stejně dobré. Ale to ony zpravidla nedělají, protože potřebují uspokojit rodiče, kteří se domáhají kvalitních služeb. To se snadno udělá tak, že tam je škola poskytující nadstandardní služby, často za přípla-

tek, a tam se dostanou děti náročných rodičů. Děti ostatních rodičů, kteří se ve vzdělávacím systému tak neorientují nebo mají nižší nároky, na tohle dojíždějí. Často je to jenom tím, že ředitel je šikovný, umí udělat propagaci a jdou mu tam rodiče a pak tam má motivované děti a celkově dobrou školu.

Nedělá však dobrou školu právě i to, že má šikovného ředitele?

Vy na to koukáte z pohledu rodiče, což je legitimní. Já bych si ale z pohledu systému přála, aby se všem dětem dostalo kvalitního vzdělání bez ohledu na to, jak šikovné mají rodiče. Proto si představuji dobrého ředitele tak, že je schopný zajistit kvalitní vzdělání pro všechny děti ze své oblasti, že zvládne přirozený mix, ne že svou strategii napře na to, aby si vybral smetánku. Se smetánkou je totiž jednoduchá práce. Rodiče zajistí kroužky, děti se rozvíjejí a jsou úspěšné, i když škola nedělá nic. Šikovný ředitel umí přitáhnout vzdělané rodiče šikovných dětí, kteří pak školu chválí, takže zřizovatel je s ní spokojený. A pak jsou ty školy, kam chodí děti těch ostatních. Ale v základním vzdělání by to takhle být nemělo.

### Proč ne?

Když je systém diferencovaný, vždy na to doplácí děti, jejichž rodiče nejsou schopni jim zajistit nadstandardní studijní dráhy. Ten fenomén je špatný také proto, že když jsou děti odmalicka rozdělovány, tak se nenaučí žít spolu a to je ve vyspělých zemích vnímáno jako problém z hlediska soudržnosti společnosti. Můžeme se na to dívat z pohledu spravedlnosti, tedy že i v ústavě máme zaručeno kvalitní vzdělání pro každé dítě. Anebo pragmaticky, tedy že je to pro společnost nevýhodné.

### Jaké to má řešení?

Z mého pohledu by zřizovatel neměl zajišťovat nadstandardní vzdělání a mhouřit oko nad tím, že se mu rozjízďá spádová turistika, ale dbát o to, aby všechny školy byly stejně dobré a nebylo to potřeba.

### To zní jako utopie.

Ano, zní, ale problém je, že my ten záměr ani nedeclarujeme. My jsme se smířili s tím, jak to je. Vycházíme

z toho, že školy mají velmi různou kvalitu a rodič si musí dobře vybrat. Já myslím, že by to mělo být tak, že zřizovatelé se budou pyšnit tím, že všechny školy jsou stejně dobré a že nezáleží na tom, kam rodič dítě dá. A nebudou rodiče vyzývat k výběrání.

Co by mohl být první krok, který zřizovatel udělá na cestě k vyrovnání kvality škol?

Berte to prosím jako můj názor, ale podle mě by zřizovatelé neměli podporovat, aby některé školy byly lepší a poskytovaly specializované služby, a už vůbec ne za úplatu, ale naopak by tomu měli bránit.

Říkáte, že u nás se o tom nemluví, v ministerské vzdělávací strategii 2030 však cíl snížit vnější diferenciaci škol je...

My když mluvíme o snižování nerovností, často máme na mysli to, že poskytneme více peněz pro znevýhodněné školy, že se zaměříme na pomoc karlovarskému a ústeckému regionu. To je úplně v pořádku, ale tím se zaměřujeme na pomoc spodnímu konci rozdělení spektra a ponecháváme otevřený ten horní konec. Na jednu stranu se snažíme v rámci inkluze dostat znevýhodněné děti do hlavního proudu, ale zároveň dětem z motivovaných rodin umožňujeme z toho proudu odcházet. To se mi zdá pokrytecké. Také tím znesnadňujeme situaci učitelům, kterým zbývají jen děti, s nimiž je obtížné pracovat a chybí jim ve třídách nadání tahouni. Myslíme tedy společným vzděláváním to, že některým dětem poskytneme v rámci systému veřejného vzdělávání lepší servis než jiným? Vzhledem k tomu, že tyhle děti mají větší štěstí celkově, mi jejich další zvyšování přijde na pováženou. Měli bychom o tom minimálně mluvit, přiznat si to.

### Akcent na rovnost

Liší se česká situace od ostatních evropských zemí?

Fenomén výběrových tříd je třeba i ve Finsku, které bývá z hlediska vzdělávání dáváno za příklad. Například

v Helsinkách jsou v některých školách třídy, které učí čínštinu a všichni rodiče vědí, že tam se scházejí ti, kdo chtějí dětem poskytnout kvalitní vzdělání. V Německu jsou to zase třídy s rozšířenou výukou hudební výchovy. Fenomén je to po celé Evropě, ale vyspělé země se snaží tomu bránit a diferenciaci tam začíná později, třeba až na druhém stupni. V rozvinutých státech je akcent na rovnost a spravedlivost větší. U nás to naopak začíná velmi brzy, často už výběrem mateřské školy. Vývoj je tu zcela živelný, nejsou tady na to statistiky ani vůle ten směr změnit.

### Proč to tak je?

Zdejší společnost nepřijala princip, že by školy měly být stejně dobré, a věří tomu, že by se děti měly rozdělit. Věří tomu rodiče, ale i pedagogická obec, což je taky unikátní. Učitelé v některých vyspělých zemích mají víc zakotveně vnímání té služby pro všechny děti.

Proč u nás dělení škol na dobré a špatné podporují i učitelé?

Je to dáno tím, jaké hodnoty jsou jim dlouhodobě vštěpovány. Vnímají jako svou povinnost předat dětem vědomosti, vždy měli za úkol oddělovat zrno od plev, jedny poslat na učiliště a druhé na gymnázium.

Daleko méně vnímají svoji společenskou úlohu ve vztahu k dětem jako osobnostem. Když mluvíme s učiteli z jiných zemí, mají víc zakořeněnou představu, že musí pomoci každému dítěti. U nás se často vymlouváme, že když rodina nefunguje,

nedá se nic dělat. Já myslím, že doba se změnila a bylo by vhodné definovat učitelům úlohu jinak. V některých oblastech je odbřemenit a naopak jim stanovit trošku jiné vnímání jejich úlohy, která by třeba víc spočívala v tom, že jejich povinností je pomoci každému dítěti bez ohledu na rodinu. Protože některým dětem může pomoci jen učitel a v životě dítěte se tak může stát velmi významným člověkem. ●

**„Další zvýhodňování dětí, které mají větší štěstí celkově, mi přijde na pováženou.“**